

CRUSAFONT I TEILHARD DE CHARDIN: UN DOCUMENT

T.F. Glick

El constant treball de Miquel Crusafont i col·laboradors va ser el que va fer possible d'obrir fractures a la barrera ideològica del seu moment, i el que va permetre la circulació de les idees evolucionistes per tota la península. Aquesta és, essencialment, la idea que T.F. Glick ens ofereix en el seu treball.

El 1970, els editors del "Dictionary of Scientific Biography" em van proposar de preparar un article sobre Pierre Teilhard de Chardin, el paleontòleg jesuïta autor d'escrits filosòfics que exposaven una visió de l'evolució humana en consonància amb la de la Teologia cristiana. Jo no n'era, d'una manera indiscutible, el més idoni, però vaig ser escollit per dues raons: pel meu interès per l'impacte de Darwin en els països catòlics, i pel fet que no estava compromès ideològicament en la qüestió dels mecanismes de l'evolució i que, per tant, podria, almenys, ser-ne objectiu (Teilhard era sovint retratat pels seus antagonistes com a lamarckià o com a teòleg ortogenetista). En el món de parla anglesa, ha estat virtualment impossible d'escriure d'una manera **desapassionada sobre el** tema, des que el 1961 P.B. Medawar féu la seva

notòria diatriba, en la qual caracteritzava la filosofia evolutiva de Teilhard com "sense sentit i disfressada per una varietat de conceptes metafísics". També s'hi afirmava que qualsevol que presentés les idees del jesuïta sota un prisma favorable, era un estafador.

Els editors tenien raó. Jo no estava en absolut interessat en portar el tema a l'habitual lluita contra ortogènesi o línia d'evolució directa, per dos motius. Primerament, estava d'acord amb Theodosius Dobzhansky que Teilhard, almenys en els seus darrers anys, no era un ortogenetista ortodoxe, sinó que s'havia apropat molt a la clàssica visió darwiniana de la selecció. L'"hasard dirigit" que ell va veure podia haver estat una guia del procés selectiu, podia haver-lo guiat tant interna com externament. D'altra banda, creia

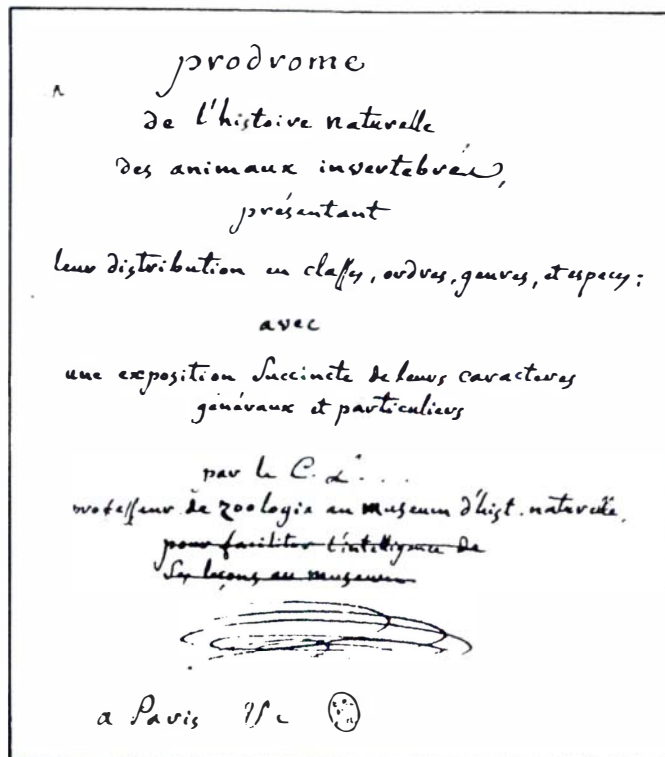

Caricatura sobre la teoria de Darwin publicada a "Illustrated times" (1863).

que aquells que havien centrat el debat sobre Teilhard bàsicament en el punt dels mecanismes evolutius, havien errat en prendre com a aspecte més interessant i significatiu del "Fenomen Teilhard" el seu vessant social, més que no pas el cognoscitiu.

Gràcies a la popularitat dels treballs filosòfics de Teilhard, que va començar el 1955 amb l'aparició de "Le phénomène humain", milions de persones de països catòlics que abans n'havien estat exclosos, van entrar en l'òrbita del discurs evolutiu, i Darwin -a França, Espanya i Itàlia- va ser alliberat a la fi de tots els prejudicis polítics i ideològics dels darrers cent anys. Aquest fou, segurament, un canvi cognoscitiu d'enormes dimensions. Volia estudiar aquest procés amb més detall, de manera que vaig escriure a Miquel Crusafont per preguntar-li sobre la introducció del pensament de Teilhard a Espanya, i el seu paper en aquest país. La seva rèplica, en una carta datada l'1 de novembre de 1971, era la següent:

"Es seguro que antes de 1940 debía de conocer algo del teilhardismo el Profesor de Biología de Madrid, D. Antonio de Zulueta, por más que en España puedo asegurar que no circulaban las hojas ciclostiladas de trabajos de tipo especulativo. Yo fui el primero en verlas al entrar en contacto con la Srta. Jeanne Mortier y con la hermana del P. Teilhard ("Claude Aragonès") hacia 1950. Yo mismo había intentado entrevistarme con Teilhard, aunque infructuosamente, en París cada vez que fui desde 1946, que fue la primera vez que pude visitar la capital francesa. Por mi parte, cito por primera vez a Teilhard en 1947... En 1955, cuando murió el P. Teilhard me nombraron único miembro español del comité francés de publicación de las obras del insigne jesuita, y publiqué una síntesis bastante larga de "El fenómeno humano" en castellano y en Madrid.

Manuscrit de Lamarck:
primera pàgina
d'"Histoire naturelle
des animaux invertébrés".

Los profesores (Bermudo) Meléndez y (Emiliano) Aguirre le dirían que entraron en él por mi influencia".

Així, vaig treballar directament sobre molts articles que ell m'envià, i vaig començar a veure més clar el perfil de la revifalla de la biologia evolutiva a l'Espanya dels 50. No hi ha dubte que promocionant el programa d'investigació teilhardiana, Crusafont estava també portant a terme la primera discussió oberta sobre la teoria sintètica neodarwinista a la postguerra espanyola.

Amb la temptativa de demostrar els processos ortogenètics, Crusafont i Jaume Truyols desenvoluparen uns potents instruments estadístics que els feren mereixedors de l'admiració de G.G. Simpson, un líder neodarwinista, i, a més, el fundador de la biologia matemàtica. Malgrat que Simpson diferia del sentit de llurs resultats, simpatitzava amb la seva metodologia, i pensava també que la discussió filosòfica que Crusafont havia fomentat al simpòsium amb biòlegs estrangers, era una tasca valuo-

sa. Amb una mirada retrospectiva, podríem qualificar el programa de recerca de Crusafont com a simpsonià, malgrat que hi ha agudes diferències filosòfiques entre ambdós paleontòlegs.

L'associació de Crusafont amb Teilhard ha tendit a enfosquir les línies darwinianes del seu treball.

Finalment, vaig trobar en Miquel al Simpòsium sobre l'evolució, que tingué lloc a la nova Facultat de Biologia de la Universitat de Barcelona el desembre de 1982, i l'ara insegur biòleg hi pronuncià una a penes audible lectura de la perspectiva de Teilhard. En la discussió que seguí, vaig preguntar-li si coincidí amb mi en creure que la caracterització que Dobzhansky feia del teilhardisme com a ortogeneticisme heterodoxe significava que aquest era seleccionista i no lamarckià, i hi estigué d'acord amb mi. (La interpretació de Teilhard que fan els biòlegs de parla francesa és, naturalment, molt diferent). A la fi de la tarda, tot conversant, vaig intentar recapitular el sentit històric de l'any de Darwin

a Catalunya, remarcant que foren Crusafont i els seus col·laboradors els qui "van fer possible obrir fractures en la barrera ideològica que abans havia impedit la lliure circulació de la ciència evolucionista per tota la península" i, en definitiva, l'entusiasta aclamació catalana a Darwin el 1982 només podia ser entesa en relació amb el seu concurs. Després m'abraçà, dient que sempre havia esperat que algú li digués justament allò. Aquest és, crec, el seu llegat: aquest meritori paleontòleg, amic, com Teilhard, de George Gaylord Simpson, a despit de profundes divergències filosòfiques, fou, més que qualsevol altra cosa, el renovador del discurs evolutiu a Espanya i féu possible la resaturació de la imatge de Darwin en el lloc d'honor que li correspon.

T.F. Glick